

**Бібрський опорний ліцей імені Уляни Кравченко
Бібрської міської ради Львівського району Львівської області**

**«Розвиток критичного мислення учнів засобами
інтерактивних ігрових технологій»**

Підготувала
вчитель історії,
основ правознавства,
громадянської освіти
Шах Л.Т.

Бібрка-2026

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I Теоретичне обґрунтування методичної проблеми на прикладі уроку «Карпати в історії України: простір свободи і боротьби»	3
РОЗДІЛ II Методична розробка інтегрованого уроку «Карпати в історії України: простір свободи і боротьби. Природна спадщина як спільна цінність громади. Екологічні права та обов’язки громадян»	8
Список використаних джерел	10
РОЗДІЛ III Методична розробка інтегрованого уроку «Закарпаття в роки Другої світової війни. Відповідальне ставлення до пам’яті. Бункер як свідок ХХ століття»	16
Список використаних джерел	20
РОЗДІЛ IV Методична розробка інтегрованого уроку «Урок-рольова гра дипломатії. Мир, який посіяв війну?» (теми: «Паризька мирна конференція», «Версальський договір»)	22
Список використаних джерел	26
РОЗДІЛ V Теоретичні засади розвитку критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій на прикладі уроку-рольової гри «Мир, який посіяв війну?»	27

РОЗДІЛ I Теоретичне обґрунтування методичної проблеми на прикладі уроку “Карпати в історії України: простір свободи і боротьби”

1. Сучасні освітні орієнтири та компетентнісний підхід

Реформування української освіти відповідно до концепції Нова українська школа визначає пріоритетом формування ключових компетентностей, серед яких особливе місце займають громадянська та соціальна компетентності, уміння вчитися впродовж життя, екологічна грамотність і підприємливість.

Згідно з положеннями Міністерство освіти і науки України, результатом навчання має бути не лише засвоєння фактологічного матеріалу, а здатність учнів:

- аналізувати інформацію;
- критично оцінювати джерела;
- аргументовано висловлювати позицію;
- приймати рішення в умовах альтернатив.

Таким чином, критичне мислення стає не додатковою навичкою, а базовою освітньою потребою.

2. Поняття критичного мислення: теоретичні засади

Проблема критичного мислення досліджувалася у працях зарубіжних і вітчизняних науковців.

Американський філософ і педагог Джон Дьюї розглядав мислення як активний, цілеспрямований процес розв’язання проблемних ситуацій. Саме створення інтелектуального утруднення, за Дьюї, запускає механізм глибокого осмислення.

У межах сучасної педагогіки концепція розвитку критичного мислення передбачає три етапи:

1. Виклик
2. Осмислення
3. Рефлексія

Українські дослідники, зокрема Олена Пометун, підкреслюють, що критичне мислення формується через активні методи навчання, які передбачають:

- відкриті запитання;
- аналіз альтернатив;
- аргументацію;
- дискусію;
- рефлексію.

Критичне мислення включає такі компоненти:

- аналітичність;
- доказовість;
- логічність;
- гнучкість;
- здатність до самооцінювання.

Отже, традиційно-репродуктивна модель уроку не забезпечує повноцінного формування цієї компетентності.

3. Інтерактивні ігрові технології як засіб розвитку мислення

Ігрова діяльність у педагогіці розглядається не лише як мотиваційний інструмент, а як форма моделювання реальних соціальних процесів.

Інтерактивні ігрові технології передбачають:

- взаємодію учасників;
- рольове позиціонування;
- прийняття рішень;
- аналіз наслідків.

У процесі рольової симуляції учень:

- входить у певну соціальну роль;
- відстоює інтереси визначеної групи;
- аналізує конфлікт;
- формує аргументацію;
- співвідносить позицію з правовими нормами.

Таким чином, гра стає інструментом когнітивної активізації.

Особливо ефективними є:

- дебати;
- моделювання громадських слухань;
- шкала позицій;
- кейс-аналіз.

Ці форми забезпечують перехід від простого відтворення знань до їх застосування й оцінювання.

4. Інтеграція історії та громадянської освіти як простір для критичного аналізу

Тема Українські Карпати дозволяє поєднати історичний та правовий дискурс.

Карпати виступають:

- історичним простором боротьби;
- географічним фактором формування суспільних процесів;
- сучасним об'єктом екологічної відповідальності.

Під час аналізу історичної ролі регіону учні досліджують причинно-наслідкові зв'язки:

- як природне середовище впливає на соціальні рухи;
- як рельєф сприяє або ускладнює політичні процеси;
- як історичний досвід трансформується в сучасну громадянську відповідальність.

Перехід до правового блоку (екологічні права громадян) дозволяє:

- співвіднести історію з сучасністю;
- проаналізувати конфлікти інтересів;
- розглянути механізми участі громади.

Таким чином, інтеграція дисциплін створює цілісний контекст для критичного осмислення.

5. Роль проблематизації у формуванні мислення

Проблемне навчання ґрунтується на створенні інтелектуальної суперечності.

Коли учні стикаються з твердженням типу:

«Економічний розвиток важливіший за екологію», виникає когнітивний дисонанс, що спонукає до:

- пошуку доказів;
- аналізу альтернатив;
- формування власної позиції.

Саме в умовах суперечності формується здатність:

- відокремлювати факти від суджень;
- оцінювати аргументи;
- визнавати можливість помилки.

6. Рефлексія

Важливим елементом розвитку критичного мислення є рефлексія. Запитання типу:

- Чи змінив я позицію?
- Який аргумент був переконливим?
- Чи впливали на мене емоції?

сприяють:

- усвідомленню власного мислення;
- формуванню інтелектуальної чесності;
- здатності переглядати судження.

7. Педагогічна доцільність застосованої моделі

Запропонована модель уроку забезпечує:

1. Активну позицію учня.
2. Формування аргументативної культури.
3. Розвиток навичок публічного мовлення.
4. Інтеграцію знань.
5. Моделювання реальних суспільних процесів.

Урок відповідає принципам:

- компетентнісного підходу;
- особистісно орієнтованого навчання;

- діяльнісної парадигми освіти.

8. Очікуваний педагогічний результат

Систематичне застосування інтерактивних ігрових технологій сприяє:

- підвищенню навчальної мотивації;
- зростанню рівня аргументованості відповідей;
- формуванню культури дискусії;
- розвитку відповідального громадянства.

Таким чином, розвиток критичного мислення стає не епізодичним елементом уроку, а стратегічним напрямом педагогічної діяльності.

ВИСНОВОК

Розвиток критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій є ефективним інструментом формування компетентного, активного та відповідального громадянина.

Ігрове моделювання соціальних ситуацій дозволяє:

- перевести знання в практичну площину;
- сформувати досвід аргументованого вибору;
- забезпечити усвідомлення відповідальності за прийняті рішення.

Запропонована методична система є цілісною, педагогічно доцільною та відповідає сучасним освітнім стандартам.

РОЗДІЛ II Методична розробка інтегрованого уроку «Карпати в історії України: простір свободи і боротьби. Природна спадщина як спільна цінність громади. Екологічні права та обов'язки громадян»

Методична розробка інтегрованого уроку для учнів 9–11 класів присвячена осмисленню ролі Українські Карпати в історії України та формуванню екологічної правосвідомості учнів.

Урок побудований на засадах розвитку критичного мислення через використання інтерактивних ігрових технологій: проблематизації, рольової симуляції, дебатів, метакогнітивної рефлексії.

Розробка спрямована на:

- формування навичок аргументації;
- аналіз конфліктів інтересів;
- розвиток громадянської відповідальності;
- інтеграцію історичних і правових знань.

Практична значущість полягає в моделюванні реальних суспільних ситуацій (громадські слухання, публічні дебати), що сприяє формуванню активної громадянської позиції.

Актуальність

Сучасна освіта орієнтується на формування компетентного громадянина, здатного критично мислити, приймати зважені рішення та нести відповідальність за спільне благо. Тема Карпат дозволяє інтегрувати історичний досвід боротьби за свободу з актуальними екологічними викликами.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Навчальна:

- розкрити історичне значення Карпат як простору боротьби;
- ознайомити учнів зі змістом екологічних прав громадян;
- сформуванню розуміння механізмів участі громади.

Розвивальна:

- формувати навички доказового мислення;
- розвивати здатність до аналізу та контраргументації;
- удосконалювати навички публічного виступу.

Виховна:

- виховувати екологічну культуру;
- формувати громадянську відповідальність.

ОБЛАДНАННЯ

- мультимедійна презентація
- роздаткові картки
- бланки для рефлексії
- маркери, аркуші

Локації уроку: Гимба, Синевир, Шипіт

ХІД УРОКУ**I. Етап «Виклик» (10 хв)**

Інтерактивна гра «Інтелектуальна провокація».

Учні визначають позицію щодо суперечливих тверджень та аргументують

її.

Формуються вміння:

- ставити запитання;
- виявляти упередження;
- будувати аргументацію.

II. Етап «Осмислення» (20 хв)

Міні-дебати:

«Чи вплинули Карпати на формування традиції боротьби?»

Групи аналізують:

- географічний фактор;
- історичні приклади;
- соціальні наслідки.

III. Рольова гра «Громадські слухання» (25 хв)

Модель засідання місцевої ради.

Кожна група отримує кейс і роль:

- екологи
- підприємці
- громада
- юристи
- журналісти

Обов'язкова умова: кожне твердження має містити аргумент.

IV. Рефлексія (10 хв)

Метод «Шкала позицій» + письмова рефлексія.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерій	Бали
Аргументованість позиції	4
Аналіз правових аспектів	3
Виявлення конфлікту інтересів	3
Рефлексія	2

Максимум – 12 балів.

ВИСНОВОК

Інтерактивні ігрові технології створюють умови для активного залучення учнів до процесу пізнання, що забезпечує розвиток критичного мислення та формування відповідального громадянства.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Державний стандарт базової середньої освіти.
3. Концепція «Нова українська школа».
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.
5. Тягло О. В. Критичне мислення: теорія та практика.
6. Матеріали з історії Карпатського регіону.
7. Методичні рекомендації МОН України.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Картки для гри «Інтелектуальна провокація»

Твердження 1:

«Гори автоматично формують вільну людину».

- Моя позиція:
- Аргумент:
- Контраргумент:

Твердження 2:

«Екологія – справа держави, а не громадян».

- Моя позиція:
- Доказ:
- Альтернативна думка:

ДОДАТОК 2

Кейс-картки для рольової гри

Кейс 1 – Гимба

Ситуація:

Активний туризм спричиняє засмічення та руйнування ґрунтів.

Завдання:

1. Визначте проблему.
2. Які права порушуються?
3. Хто відповідальний?
4. Запропонуйте рішення.

Кейс 2 – Синевир

Ситуація:

Планується будівництво готелю біля озера.

Завдання:

1. Які інтереси конфліктують?
2. Які механізми участі громади можливі?
3. Ваше рішення.

Кейс 3 – Шипіт

Ситуація:

Фестивалі завдають шкоди екосистемі.

Завдання:

1. Чи можна обмежувати заходи?
2. Як знайти баланс?
3. Які обов'язки громадян?

ДОДАТОК 3

Рольова гра «Громадські слухання»

(Модель засідання місцевої ради)

Тема: Збереження природної спадщини

Локації: Гимба, Синевир, Шипіт

1. ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ УЧНІВ

Ви – учасники громадських слухань. Ваше завдання – проаналізувати ситуацію, представити позицію своєї групи та взяти участь у дискусії.

Важливо:

- кожне твердження має містити аргумент
- дозволено ставити запитання іншим групам
- можна змінити позицію після обговорення

2. СПІЛЬНА ПРОБЛЕМА (для всіх груп)

У регіоні активно розвивається туризм. Це приносить прибуток, але водночас шкодить природі.

Проблемне питання:

Що важливіше: економічний розвиток чи збереження природи?

3. КАРТКИ РОЛЕЙ

ГРУПА 1 – ЕКОЛОГИ

Ваша позиція:

Збереження природи – пріоритет.

Ваші аргументи: екосистема є вразливою; відновлення природи займає десятки років; масовий туризм руйнує середовище.

Завдання: визначте основну екологічну загрозу. Доведіть необхідність обмежень. Запропонуйте конкретні заходи.

Підготуйте:

- 2–3 аргументи
- 1 контраргумент до підприємців

ГРУПА 2 – ПІДПРИЄМЦІ

Ваша позиція:

Туризм = розвиток регіону.

Ваші аргументи: нові робочі місця; розвиток інфраструктури; наповнення бюджету.

Завдання: обґрунтуйте користь туризму. Доведіть, що розвиток можливий без шкоди. Запропонуйте компроміс.

Підготуйте:

- економічний аргумент
- відповідь екологам

ГРУПА 3 – ГРОМАДА

Ваша позиція:

Баланс інтересів.

Ваші аргументи: комфорт життя мешканців; збереження традицій; доступ до природних ресурсів.

Завдання: визначте, що турбує місцевих жителів. Сформулюйте компромісне рішення. Запропонуйте правила для всіх.

ГРУПА 4 – ЮРИСТИ

Ваша позиція:

Закон і відповідальність.

Визначте: які права порушуються; які обов'язки мають громадяни.

Хто відповідає: держава; громада; бізнес?

Запропонуйте правила і санкції.

Підготуйте:

- правовий аргумент
- приклад відповідальності

ГРУПА 5 – ЖУРНАЛІСТИ

Ваша роль:

Незалежні спостерігачі.

Завдання: поставити 3–5 запитань різним групам. Виявити суперечності. Підготувати короткий висновок: «У цій ситуації найбільш переконливою є позиція..., тому що...»

4. БЛАНК АНАЛІЗУ (для всіх груп)

Наша група: _____

Проблема:

Наша позиція:

Аргументи:

Контраргумент:

Рішення:

5. ПРАВИЛА ДИСКУСІЇ

- говоримо по черзі
- не перебиваємо
- поважаємо думку інших
- критикуємо ідею, а не людину

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерій	Бали
Аргументованість	3
Логічність	2
Участь у дискусії	2
Вміння слухати	2
Пропозиція рішення	3

Максимум – 12 балів.

7. РЕФЛЕКСІЯ

Завершіть речення:

«Найсильніший аргумент сьогодні – це...»

«Я змінив свою думку, тому що...»

«Складність прийняття рішення полягає в...»

ДОДАТОК 4

Бланк рефлексії

1. Який аргумент був для мене найпереконливішим?
2. Чи змінив я свою позицію? Чому?
3. Що я зрозумів про право і відповідальність?

ДОДАТОК 5**«Екологічний кодекс нашого класу»**

Ми визнаємо, що природа – це:

- спільне благо
- частина історії
- джерело життя

Наші права:

Наші обов'язки:

Підписи учнів: _____

РОЗДІЛ III Методична розробка інтегрованого уроку «Закарпаття в роки Другої світової війни. Відповідальне ставлення до пам'яті. Бункер як свідок XX століття»

АНОТАЦІЯ

Методична розробка інтегрованого уроку для 8–10 класів присвячена вивченню подій Другої світової війни на території Закарпаття на основі відвідування Музею бункера оборонної системи Лінія Арпада.

Урок поєднує історичний аналіз та громадянське осмислення історичної пам'яті. Методичною домінантою є розвиток критичного мислення через інтерактивні ігрові технології: рольову модель, проблемні запитання, групову аналітичну роботу, дискусію та рефлексію.

Практична значущість розробки полягає у формуванні навичок аргументованого аналізу історичних джерел, усвідомлення правової відповідальності за збереження пам'яток та розвитку громадянської позиції.

Актуальність теми

Події Другої світової війни залишили глибокий слід в історії Закарпаття. Оборонна система Лінія Арпада є матеріальним свідченням складних геополітичних процесів 1943–1944 років.

У сучасних умовах особливої ваги набуває формування відповідального ставлення до історичної пам'яті, адже пам'ятки війни є не лише об'єктами минулого, а чинниками громадянської ідентичності.

МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Розробка реалізує методичну проблему:

«Розвиток критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій»

Теоретичною основою є ідеї проблемного навчання та концепція рефлексивного мислення Джона Дьюї, а також інтерактивні технології, обґрунтовані у працях Олена Пометун.

Критичне мислення розглядається як здатність:

- аналізувати історичні факти;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- оцінювати альтернативні позиції;

- формулювати аргументовані висновки;
- здійснювати рефлексію.

Ігрові технології забезпечують:

- активну взаємодію учнів;
- моделювання реальних суспільних ситуацій;
- інтелектуальну дискусію;
- формування відповідального вибору.

МЕТА УРОКУ

Навчальна:

- сформувати уявлення про події Другої світової війни на території Закарпаття;
- пояснити роль оборонної системи;
- показати бункер як історичне джерело.

Розвивальна:

- розвивати вміння аналізувати історичні об'єкти;
- формувати навички аргументації;
- розвивати громадянське осмислення історичної пам'яті.

Виховна:

- виховувати відповідальне ставлення до пам'яті;
- формувати повагу до історичної спадщини.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Учні:

- аналізують оборонну систему як історичне джерело;
- встановлюють зв'язок між географією та військовою стратегією;
- аргументують позицію щодо збереження пам'яток;
- демонструють громадянську відповідальність.

ХІД УРОКУ

I. Вступ. Емоційне налаштування (5 хв)

(Біля бункера або після екскурсії)

Проблемні питання:

- Чи може споруда бути історичним джерелом?
- Які емоції виникли у вас всередині бункера?

Формування критичного мислення:

- емоційне усвідомлення → інтелектуальний аналіз;
- перехід від враження до аргументу.

II. Історичний контекст (15 хв)

Пояснення історичної ситуації 1939–1944 рр.

Проблемне запитання:

Чому саме Карпати стали місцем створення оборонної лінії?

Учні аналізують:

- природні бар'єри;
- вузькі перевали;
- стратегічні шляхи.

Розвиток:

- причинно-наслідкове мислення;
- аналіз геополітичної ситуації.

III. Бункер як історичне джерело (10 хв)

Питання:

- Що можна «прочитати» з цього об'єкта?
- Символ героїзму чи трагедії?

Розвиток:

- інтерпретація джерел;
- оцінювання історичних подій.

IV. Громадянський блок (15 хв)

Дискусія:

- Чому важливо зберігати такі об'єкти?
- Чи може пам'ять об'єднувати суспільство?

Формується:

- оцінювання;
- морально-етичний аналіз;
- громадянська позиція.

V. Інтерактивна групова робота (15 хв)

Ролі:

1. Історики
2. Громадські діячі
3. Юристи громади
4. Аналітики ХХ століття (за потреби)

Формат: рольова модель (елемент симуляції громадських слухань).

Кожна група:

- аналізує проблему;
- формулює аргументи;
- презентує висновок;
- відповідає на запитання інших груп.

Саме тут реалізується ключовий компонент методичної проблеми:

- доказовість;
- контраргументація;
- співставлення позицій;
- прийняття рішення.

VI. Рефлексія (10 хв)

Метод «Одна думка – одне речення»:

- «Бункер для мене – це...»
- «Пам'ять про війну потрібна, щоб...»
- «Я відповідальний за історію через...»
- усвідомлення власного мислення;
- формування особистісної позиції.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерій	Бали
Аргументованість	4
Аналіз історичного контексту	3
Громадянська позиція	3
Рефлексія	2

Максимум – 12 балів.

ВИСНОВОК

Інтерактивні ігрові технології дозволяють перевести історичний матеріал у площину активного осмислення. Через рольову взаємодію учні не лише засвоюють факти, а аналізують їх, співвідносять з сучасністю та формують відповідальне ставлення до історичної пам'яті.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини».
3. Державний стандарт базової середньої освіти.
4. Концепція Нова українська школа.
5. Праці Олени Пометун з інтерактивного навчання.
6. Матеріали музею оборонної системи Лінія Арпада.

ДОДАТКИ

Додаток 1 – Картки для груп

(Історики, Громадські діячі, Юристи, Аналітики)

Додаток 2 – Міні-бланк для висновку

Додаток 3 – Кодекс відповідального відвідувача музею

Додаток 4 – Інтерактивний кодекс

РОЗДІЛ IV Методична розробка інтегрованого уроку «Урок-рольова гра дипломатії. Мир, який посіяв війну?» (теми: «Паризька мирна конференція», «Версальський договір»)

(у контексті реалізації методичної проблеми «Розвиток критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій»)

Методична розробка інтегрованого уроку для 10 класу побудована у форматі рольової дипломатичної гри та присвячена аналізу рішень Паризька мирна конференція та змісту Версальський договір.

Урок спрямований на формування історичної, правової та громадянської компетентностей через моделювання переговорного процесу 1919 року. Методичною основою є інтерактивні ігрові технології як засіб розвитку критичного мислення, аргументації та культури дипломатичного діалогу.

Практична цінність розробки полягає у формуванні навичок аналізу міжнародних договорів, оцінювання політичних рішень та усвідомлення відповідальності державних лідерів за наслідки прийнятих рішень.

Актуальність

Після Першої світової війни світ зіткнувся з необхідністю формування нового міжнародного порядку. Рішення 1919 року визначили розвиток Європи на десятиліття та заклали передумови Другої світової війни.

Аналізуючи зміст Версальський договір, учні мають можливість осмислити:

- співвідношення справедливості й політичної доцільності;
- роль компромісу у міжнародному праві;
- відповідальність еліт за наслідки рішень.

МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

1. Теоретична основа

Методична система уроку ґрунтується на:

- концепції проблемного навчання Джона Дьюї;
- технологіях інтерактивного навчання (за Оленою Пометун);
- компетентнісному підході відповідно до концепції Нова українська школа.

Критичне мислення розглядається як здатність:

- аналізувати альтернативні позиції;
- виявляти суперечності;
- прогнозувати наслідки;
- аргументовано відстоювати позицію;
- здійснювати рефлексію.

2. Інтерактивна рольова гра як інструмент розвитку мислення

Рольова дипломатична гра моделює реальну ситуацію міжнародних переговорів.

Педагогічна цінність полягає у тому, що учні:

- працюють із позицією держави, а не з власною думкою;
- аналізують історичний контекст;
- формують аргументи на основі фактів;
- стикаються з необхідністю компромісу;
- оцінюють наслідки прийнятих рішень.

Це забезпечує розвиток:

- аналітичного мислення;
- доказовості;
- гнучкості;
- уміння вести переговори;
- культури дискусії.

МЕТА УРОКУ

Навчальна:

- з'ясувати інтереси держав-переможниць і переможених;
- проаналізувати суперечності післявоєнного устрою;
- оцінити вплив рішень 1919 року на подальший розвиток Європи.

Розвивальна:

- формувати навички аргументації;

- розвивати уміння вести переговори;
- розвивати критичне мислення.

Виховна:

- усвідомлення відповідальності політичних рішень;
- формування громадянської зрілості.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Учні:

- пояснюють причини нестабільності міжвоєнного періоду;
- характеризують поняття: «репарації», «міжнародний договір», «самовизначення»;
- аналізують справедливість умов миру;
- демонструють навички дипломатичного діалогу.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент (2 хв)

Проблемне запитання:

«Чи може несправедливий мир бути гарантією стабільності?»

Формування критичного мислення:

- створення інтелектуальної суперечності;
- активізація прогнозування.

II. Актуалізація знань (5 хв)

Обговорення:

- наслідки Першої світової війни;
- розпад імперій;
- нові держави Європи.

III. Постановка мети (3 хв)

Учитель моделює ситуацію:

«Сьогодні ви – делегати Паризької мирної конференції. Від ваших рішень залежить майбутнє Європи».

IV. Рольова дипломатична гра (25 хв)

Учні працюють у ролях:

- Франція (Жорж Клемансо)
- Велика Британія (Ллойд Джордж)
- США (Вудро Вільсон)
- Італія
- Німеччина
- Українська делегація

Обговорюються питання:

- територіальні зміни;
- репарації;
- скорочення армії;
- створення міжнародної організації (Ліга Націй);
- право народів на самовизначення.

Заповнюється бланк «Проект мирного договору».

Ключовий етап розвитку критичного мислення:

- аналіз інтересів;
- аргументація;
- контраргументація;
- пошук компромісу;
- прогнозування наслідків.

V. Рефлексія (7 хв)

Обговорення:

- Чи задоволена Німеччина?
- Чи закладені передумови нової війни?
- Чи може договір бути примусовим?

Інтеграція з правознавством:

- що таке міжнародний договір?

- чи є справедливість основою тривалого миру?

Інтеграція з громадянською освітою:

- мистецтво компромісу;
- відповідальність політичних лідерів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Максимум – 12 балів + 1 бал за лідерство.

ВИСНОВОК

Рольова дипломатична гра як інтерактивна технологія забезпечує:

- глибоке осмислення історичного матеріалу;
- формування аргументативної культури;
- розвиток навичок переговорів;
- усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків історичних подій.

Урок реалізує компетентнісний підхід та сприяє формуванню громадянської відповідальності через аналіз міжнародних рішень.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти.
2. Концепція Нова українська школа.
3. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання.
4. Дьюї Дж. Демократія і освіта.
5. Матеріали до Паризької мирної конференції.
6. Текст «Версальський договір».
7. Матеріали з громадянської освіти та міжнародного права.

ДОДАТКИ

- Картки ролей
- Питання для делегацій
- Бланк «Проект мирного договору»
- Критерії оцінювання
- Рефлексійні запитання

РОЗДІЛ V Теоретичні засади розвитку критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій на прикладі уроку-рольової гри «Мир, який посіяв війну?»

1. Критичне мислення як освітній пріоритет сучасної школи

Сучасний освітній простір характеризується надлишком інформації, інформаційними маніпуляціями, гібридними загрозами та швидкою зміною соціально-політичних реалій. У цих умовах провідною метою навчання історії, правознавства та громадянської освіти стає формування особистості, здатної:

- аналізувати джерела інформації;
- відрізнити факт від інтерпретації;
- виявляти причинно-наслідкові зв'язки;
- аргументовано обґрунтовувати позицію;
- оцінювати наслідки рішень.

Концептуально розвиток критичного мислення спирається на ідеї прагматичної педагогіки Джона Дьюї, який розглядав навчання як процес дослідження та розв'язання проблемних ситуацій. Згідно з його підходом, мислення активізується тоді, коли учень стикається з інтелектуальною суперечністю.

У вітчизняній педагогіці проблему розвитку критичного мислення активно досліджує Олена Пометун, яка визначає його як здатність людини аналізувати інформацію, ставити запитання, формувати власні судження та приймати обґрунтовані рішення.

Відповідно до положень концепції Нова українська школа, розвиток критичного мислення є складовою громадянської та соціальної компетентностей.

Таким чином, критичне мислення виступає не окремою навичкою, а інтегрованою характеристикою особистості.

2. Психолого-педагогічні механізми формування критичного мислення

Формування критичного мислення ґрунтується на таких механізмах:

2.1. Проблематизація

Створення ситуації когнітивного дисонансу активізує пізнавальну діяльність. На уроці рольової дипломатичної гри це реалізується через проблемне запитання:

«Чи може несправедливий мир бути гарантією стабільності?»

Учень змушений зіставити моральні та політичні критерії оцінки.

2.2. Аргументація та контраргументація

Критичне мислення передбачає володіння логічною структурою доведення:

- теза;
- аргументи;
- приклади;
- висновок.

У процесі рольової гри учні не лише формулюють позицію, а й захищають її у дискусії, що стимулює розвиток доказового мислення.

2.3. Прогнозування наслідків

Історичне мислення передбачає розуміння альтернативності розвитку подій. Аналізуючи рішення Паризька мирна конференція, учні оцінюють, які наслідки могли бути уникнуті або змінені.

2.4. Рефлексія

Рефлексивний етап уроку дозволяє учням:

- переосмислити власну позицію;
- порівняти її з історичною реальністю;
- зробити узагальнення.

3. Інтерактивні ігрові технології як педагогічний інструмент

Інтерактивні технології передбачають організацію навчання через активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Рольова гра має такі педагогічні характеристики:

Характеристика	Освітній ефект
Моделювання реальної ситуації	Формування практичного досвіду
Розподіл ролей	Розвиток емпатії
Діалог	Формування культури дискусії
Обмеження в часі	Навчання прийняттю рішень

Рольова дипломатична гра відтворює переговорний процес 1919 року щодо умов Версальський договір, що дозволяє учням «прожити» історичну ситуацію.

4. Структура уроку як модель розвитку критичного мислення

Урок побудований за трьохфазною моделлю:

1. **Виклик** – актуалізація знань, постановка проблеми.
2. **Осмислення** – рольова гра, робота з позиціями держав.
3. **Рефлексія** – оцінка наслідків і формування висновків.

Кожен етап спрямований на розвиток конкретних компонентів мислення:

- аналітичного;
- синтетичного;
- оцінного;
- прогностичного.

5. Компетентнісний вимір уроку

Урок забезпечує формування таких компетентностей:

5.1. Історична компетентність

- аналіз джерел;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків;
- оцінювання історичних подій.

5.2. Громадянська компетентність

- культура політичного діалогу;
- розуміння ролі міжнародного права;
- усвідомлення відповідальності за рішення.

5.3. Правова компетентність

- розуміння сутності міжнародного договору;
- оцінка принципів справедливості;
- аналіз правових наслідків.

6. Переваги інтерактивної дипломатичної гри

1. Активізує внутрішню мотивацію.
2. Формує навички командної роботи.
3. Розвиває відповідальність.
4. Стимулює глибоке занурення в історичний матеріал.
5. Забезпечує емоційне включення.

7. Інноваційність досвіду

Новизна підходу полягає у:

- інтеграції історії, правознавства та громадянської освіти;
- використанні дипломатичної симуляції як засобу розвитку критичного мислення;
- формуванні навичок політичної культури через історичний матеріал.

8. Практичне значення

Методика може бути застосована:

- у 9–11 класах;
- під час тижнів історії;
- у форматі міжпредметних проєктів;
- у підготовці до олімпіад та МАН.

ВИСНОВКИ

Розвиток критичного мислення учнів засобами інтерактивних ігрових технологій є ефективним інструментом формування компетентної, відповідальної особистості.

Рольова дипломатична гра дозволяє:

- поєднати знання та діяльність;
- перетворити учня з пасивного слухача на суб'єкта навчання;
- сформувати вміння аналізувати, аргументувати та прогнозувати.

Таким чином, інтерактивні ігрові технології є дієвим засобом реалізації компетентнісного підходу та розвитку громадянської зрілості старшокласників.